

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 351.746.2 (477)

І.В. Леоненко
кандидат юридичних наук,
доцент секції приватної детективної діяльності
кафедри державно-правових дисциплін,
Університет економіки та права «КРОК»

Правовідносини у приватній детективній діяльності

У статті розглянуто поняття, сутність та види правовідносин, у які вступають суб'єкти приватної детективної діяльності під час виконання своїх повноважень як між собою, так і між іншими фізичними та юридичними особами, зокрема замовниками, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: приватна детективна діяльність, детектив, суб'єкт, правовідносини, юридичний факт, замовник, контроль.

И.В. Леоненко
кандидат юридических наук,
доцент секции частной детективной деятельности
кафедры государственно-правовых дисциплин,
Университет экономики и права «КРОК»

Правоотношения в частной детективной деятельности

В статье рассмотрены понятие, сущность и виды правоотношений, в которые вступают субъекты частной детективной деятельности при исполнении своих полномочий как между собой, так и между другими физическими и юридическими лицами, в частности заказчиками, органами государственной власти и органами местного самоуправления.

Ключевые слова: частная детективная деятельность, детектив, субъект, правоотношения, юридический факт, заказчик, контроль.

I. Leonenko
PhD in Law,
Docent of private detective activity section
Department of State and Legal Disciplines,
«KPOK» University

Relationships in Private Detective Activity

The article discusses the concept, nature and types of relationships in which participants of private detective activity enter during realization of their functions, both among themselves and among other physical and legal persons, including clients, government agencies and local governments.

Keywords: private detective activity, a detective, person, relationship, legal fact, client, control.

Постановка проблеми

Враховуючи те, що інститут приватної детективної діяльності в Україні перебуває у процесі формування, розглядати його складові можна лише умовно. Як відомо, підставою для існування будь-якого інституту в галузі права є наявність відповідного законодавства, що його регламентує. Для інституту приватної детективної діяльності таким регламентуючим нормативно-правовим актом повинен стати Закон України «Про приватну детективну діяльність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сьогодні існує лише один перспективний проект відповідного законодавчого акту, який має назву Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» та був зареєстрований у Верховній Раді України 28 грудня 2015 року під номером 3726 (далі – законопроект). Вперше за багато років складної нормотворчої роботи в галузі приватної розшукової діяльності, вказаний варіант законопроекту пройшов перше читання, а отже саме його доцільно взяти за основу при розгляді елементів інституту приватної детективної діяльності, у тому числі при розгляді правовідносин, що виникають у даній сфері.

Дослідженням проблемних питань у галузі приватної детективної діяльності в різні часи займалися і сьогодні займаються такі вітчизняні автори, як В.К. Гіжевський, С.К. Даниленко, А.П. Заєць, В.С.

Ковальський, І.В. Леоненко, О.О. Пунда, В.А. Тимошенко, А.Й. Француз та ін. Результати їхніх досліджень в цілому чинять достатньо важливий вплив як на нормотворчий процес, так і правову науку в цілому, поступово утворюючи відповідний правовий інститут приватної детективної діяльності в галузі вітчизняного законодавства.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Становлення в Україні приватної детективної діяльності є незворотнім процесом. Свідченням цьому є розробка та подання на розгляд парламенту України кількох законопроектів про детективну діяльність з визначенням основних підстав її здійснення, переліку послуг, які мають надавати суб'єкти такої діяльності, контролю за її здійсненням та відповідальності [1, с. 84]. Але більшість з них не отримали належної уваги з боку законодавця та не були проголосовані.

Формулювання цілей статті

На думку автора, у даній статті слід визначити поняття правовідносин у приватній детективній діяльності, встановити учасників таких правовідносин, умовно розподіливши їх за групами. Задля вирішення поставлених завдань доцільно використати деякі положення законопроекту, а також результати досліджень у суміжних галузях права, зокрема оперативно-розшукової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Під правовідносинами у приватній детективній діяльності слід розуміти *специфічну частину суспільних відносин, що виникають, розвиваються і припиняються за наявності певних юридичних фактів, визначених законодавством про приватну детективну діяльність та іншими законодавчими і відомчими нормативними актами, за допомогою яких суб'єкти таких відносин реалізують свої повноваження, спрямовані на досягнення конкретного результату з метою захисту законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.*

Як бачимо, відносини, що виникають у приватній детективній діяльності, мають основні ознаки правових відносин, оскільки:

1) є специфічною частиною суспільних відносин (частина з них має негласний характер);

2) виникають на підставі правових норм;

3) здійснюються через суб'єктивні права і юридичні обов'язки їхніх учасників;

4) виникають, змінюються і припиняються за наявності юридичних фактів;

5) можуть породжувати кримінальні процесуальні, цивільні процесуальні або адміністративні процесуальні відносини;

6) у деяких випадках сприяють кримінальним процесуальним, цивільним процесуальним та адміністративним процесуальним відносинам.

Специфічний механізм реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків має місце, зокрема у правовідносинах типу «приватний детектив – особа, що перевіряється», оскільки на відміну від інших галузей права має конспіративний характер і здійснюється за умов негласності [4, с. 107].

Наприклад, відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 12 законопроекту суб'єкти приватної детективної діяльності мають право здійснювати зовнішнє спостереження, яке за своєю сутністю є негласним розшуковим заходом.

Певною мірою до приватних розшу-

кових дій, які мають негласний характер, також можна віднести усне опитування з приховуванням мети розмови (розвідувальне опитування), розвідку місцевості, залучення конфідентів з метою отримання інформації від особи, щодо якої здійснюється перевірка, застосування спеціальних технічних засобів тощо.

Отже, у перелічених випадках має місце непряма, опосередкована взаємодія приватного детектива та джерела інформації (особи, що перевіряється). Прямий, безпосередній контакт між ними або відсутній, або має зашифрований (із застосуванням певної легенди або документів прикриття) характер.

Загалом, правовідносини у приватній детективній діяльності можна поділити на такі *основні види*: 1) зовнішнього та внутрішнього характеру (за об'єктом впливу); 2) охоронні та регулятивні (за функціональною спрямованістю); 3) гласні та негласні (за режимом виконання та існування); 4) прості і комплексні (за характером правових зв'язків між суб'єктами); 5) двосторонні та односторонні (за порядком розподілу прав і обов'язків між суб'єктами).

За суб'єктами виникнення у приватній детективній діяльності можна визначити наступні правовідносини:

1) такі, що виникають безпосередньо між суб'єктами приватної детективної діяльності (внутрішні правовідносини);

2) такі, що виникають між суб'єктами приватної детективної діяльності та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, недержавними підприємствами, установами, організаціями, засобами масової інформації, громадськістю тощо (зовнішні правовідносини);

3) такі, що виникають у процесі контролю за приватною детективною діяльністю.

Не слід плутати суб'єктів приватної детективної діяльності з суб'єктами правовідносин, що виникають при здійсненні такої діяльності. У першому випадку – це фізичні та юридичні особи (приватні детективи та приватні детективні підприємства (агентства), що безпосередньо здій-

снюють приватні розшукові дії, а в другому – приватні детективи, приватні детективні підприємства (агентства), а також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації усіх форм власності, інші фізичні та юридичні особи.

Відповідно до ст. 4 законопроекту суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності визнаються:

1) приватні детективи – громадяни України, які отримали в установленому законодавством порядку свідоцтво про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю;

2) приватні детективні підприємства (агентства) – самостійні суб'єкти господарювання, що пройшли державну реєстрацію у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб, учасниками яких є один або більше приватних детективів [2].

Об'єктами приватної детективної діяльності є діяння осіб (дії або бездіяльність), у тому числі протиправні, явища, процеси, події та факти, а також інформація про них, що підлягають виявленню, вивченню, дослідженню та оцінці уповноваженими на те законом суб'єктами приватної детективної діяльності для досягнення цілей та вирішення завдань приватної детективної діяльності [3, с. 25].

У широкому розумінні суб'єкт правовідносин – це та особа, яка здійснює предметно-практичну та пізнавальну діяльність (наприклад, приватні розшукові дії), це джерело активності (особа або група осіб), спрямованої на об'єкт. Своєю чергою, об'єкт правовідносин – це те, що протистоїть суб'єкту у його предметно-практичній та пізнавальній діяльності, те, на що спрямована діяльність суб'єкта [3, с. 24].

Отже, під *суб'єктом правовідносин у приватній розшуковій діяльності* слід розуміти одну зі сторін цих правовідносин, що пов'язана з протилежною стороною особливим механізмом суб'єктивних прав та обов'язків (правовий зв'язок) унаслідок реалізації норм законодавства про приватну детективну діяльність.

Відповідним чином, *об'єктом право-*

відносин у приватній детективній діяльності є результат цих правовідносин, на досягнення якого спрямовані дії суб'єктів шляхом реалізації своїх прав та обов'язків, визначених законодавством [4, с. 107].

Таким чином, суб'єктами правовідносин у приватній детективній діяльності є:

1) приватні детективи та приватні детективні підприємства (агентства);

2) клієнти, тобто фізичні або юридичні особи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється приватна детективна діяльність (ст. 1 законопроекту);

3) державні органи та посадові особи, наділені державно-владними повноваженнями на прийняття відповідних юридичних рішень (наприклад, судові та правоохоронні органи);

4) підприємства, установи, організації усіх форм власності;

5) органи місцевого самоврядування;

б) фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства).

За функціональним призначенням можна виділити такі групи суб'єктів правовідносин у приватній детективній діяльності:

1) суб'єкти, які безпосередньо здійснюють приватні розшукові дії (приватні детективи та приватні детективні підприємства (агентства));

2) суб'єкти, які здійснюють контроль за приватною детективною діяльністю (відповідно до ст. 22 законопроекту – органи Національної поліції України);

3) суб'єкти, які залучаються до участі у приватній детективній діяльності (зокрема спеціалісти у певній галузі науки і техніки, консультанти, особи, з якими встановлено конфіденційне співробітництво на добровільній основі);

4) суб'єкти, в інтересах яких здійснюється приватна детективна діяльність (клієнти);

5) органи та особи, з якими взаємодіють суб'єкти приватної детективної діяльності під час здійснення своїх повноважень (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, недержавні підприємства, установи, організації, засоби масової інформації, громадськість тощо);

б) суб'єкти, стосовно яких провадяться приватні розшукові дії.

Як відомо, будь-які правовідносини виникають, змінюються та припиняються за наявності певних юридичних фактів. У приватній детективній діяльності такими юридичними фактами є дії суб'єктів цієї діяльності під час реалізації ними своїх повноважень.

Спираючись на положення законопроекту, можна зробити висновок, що початком виникнення правовідносин у приватній детективній діяльності є:

1) між суб'єктами приватної детективної діяльності та клієнтом – укладання договору про надання приватних детективних (розшукових) послуг (ч. 1 ст. 11 законопроекту);

2) між суб'єктами приватної детективної діяльності та особами, які залучаються до участі у приватній детективній діяльності – звернення до відповідних органів та осіб щодо надання ними відповідної професійної допомоги (консультації, висновку), надання завдань конфідентам тощо (п. 7 ч. 1 ст. 12 законопроекту);

3) між суб'єктами приватної детективної діяльності та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, недержавними підприємствами, установами, організаціями – звернення із запитом до відповідних посадових чи службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань з метою отримання необхідної інформації (п. 1 ч. 1 ст. 12 законопроекту);

4) між суб'єктами приватної детективної діяльності та особами, стосовно яких провадяться приватні розшукові дії – укладання договору про надання приватних де-

тективних (розшукових) послуг (ч. 1 ст. 11 законопроекту);

5) між суб'єктами приватної детективної діяльності та особами, які здійснюють контроль за цією діяльністю, наприклад, в разі настання правових наслідків через порушення вимог законодавства про приватну детективну діяльність або положень інших законодавчих актів (ч. 4 ст. 13, ч. 4 ст. 19, ч. 6 ст. 20 законопроекту).

Припиняються правовідносини у приватній детективній діяльності в разі: 1) розірвання договору про надання приватних детективних (розшукових) послуг; 2) отримання необхідної професійної допомоги (висновку, консультації) або інформації від конфідента; 3) отримання відповіді на запит; 4) анулювання свідоцтва про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю з підстав, визначених у п. п. 1 – 6 ч. 2 ст. 9 законопроекту (засудження приватного детектива за вчинення злочину, обмеження судом дієздатності або визнання приватного детектива недієздатним, особистої заяви приватного детектива, смерті приватного детектива та ін.); 5) з інших підстав, передбачених чинним законодавством України.

Висновки

Слід зазначити, що будь-який самостійний правовий інститут формується навколо специфічних груп суспільних відносин з особливим методом їх правового регулювання. Таким чином, наукове дослідження правовідносин у приватній детективній діяльності є сьогодні надзвичайно важливим. Саме від належної роботи науковців в межах нормотворчого процесу залежить майбутнє існування в державі законодавства про приватну детективну діяльність та відповідного правового інституту.

Література

1. Даниленко С.К. Поняття, зміст детективних послуг та перспективи їх розвитку в Україні / С.К. Даниленко // Південноукраїнський правничий часопис: наук. журн. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. – Одеса, 2015. – № 3. – С. 84-86.
2. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Проект Закону України № 3726 від 28 грудня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580
3. Землянов В.М. Основы сыскного ремесла / В.М. Землянов. – Минск: Харвест, 2004. – 304 с.
4. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джуца, Д.Й. Никифорчук та ін. / За заг. ред. О.М. Джуци. – К.: Правова єдність, 2009. – 310 с.